

Euskararen biziberritzea eta Eskola

Ane Ortega & Leire Diaz de Gereñu
UEUko ikastaroa.

Gasteiz, 2017ko Urtarrilak 31

OIHANEDER EUSKARAREN ETXEA
GASTEIZKO KAFE ANTZOKIA

BAM

Begoñako Andra Mari

IRAKASLEEN UNIBERTSITATE ESKOLA

ESCUELA UNIVERSITARIA DE MAGISTERIO

eman ta zabal zazu

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

BizkaiLab

Bizkaiko Foru
Aldundia
Edukazio
Foro de Bizkaia

Universidad de Deusto
Deustuko Unibertsitatea

cost
EUROPEAN COOPERATION
IN SCIENCE AND TECHNOLOGY

Munduko Hizkuntza Ondarearen
UNESCO Katedra

Cátedra UNESCO
de Patrimonio Lingüístico Mundial

UNESCO Chair
on World Language Heritage

Universidad del País Vasco Euskal Herriko Unibertsitatea

Mahai-inguruaren abiapuntua

- Eskola ezinbestekoa da euskararen biziberritze-prozesuan
- Baina ez da nahikoa egungo egoeran.
- Lortu dena baloratu beharra dago, batetik.
- Bestetik, egoera aldatu da eta egindako ibilbidetik ikasi eta ekin beharra dago.

Non gaude? zer ikasi dugu? Egindakoa eta ikasitakoa abiapuntu, nola jarraitu?

- Non gaude? Eszenario berria badugu?
- Zer lortu da? zer ez da lortu? zer hobetu behar da?
- Nola jarraitu? Erronkak eta planak

Non gaude? Gure argazkia

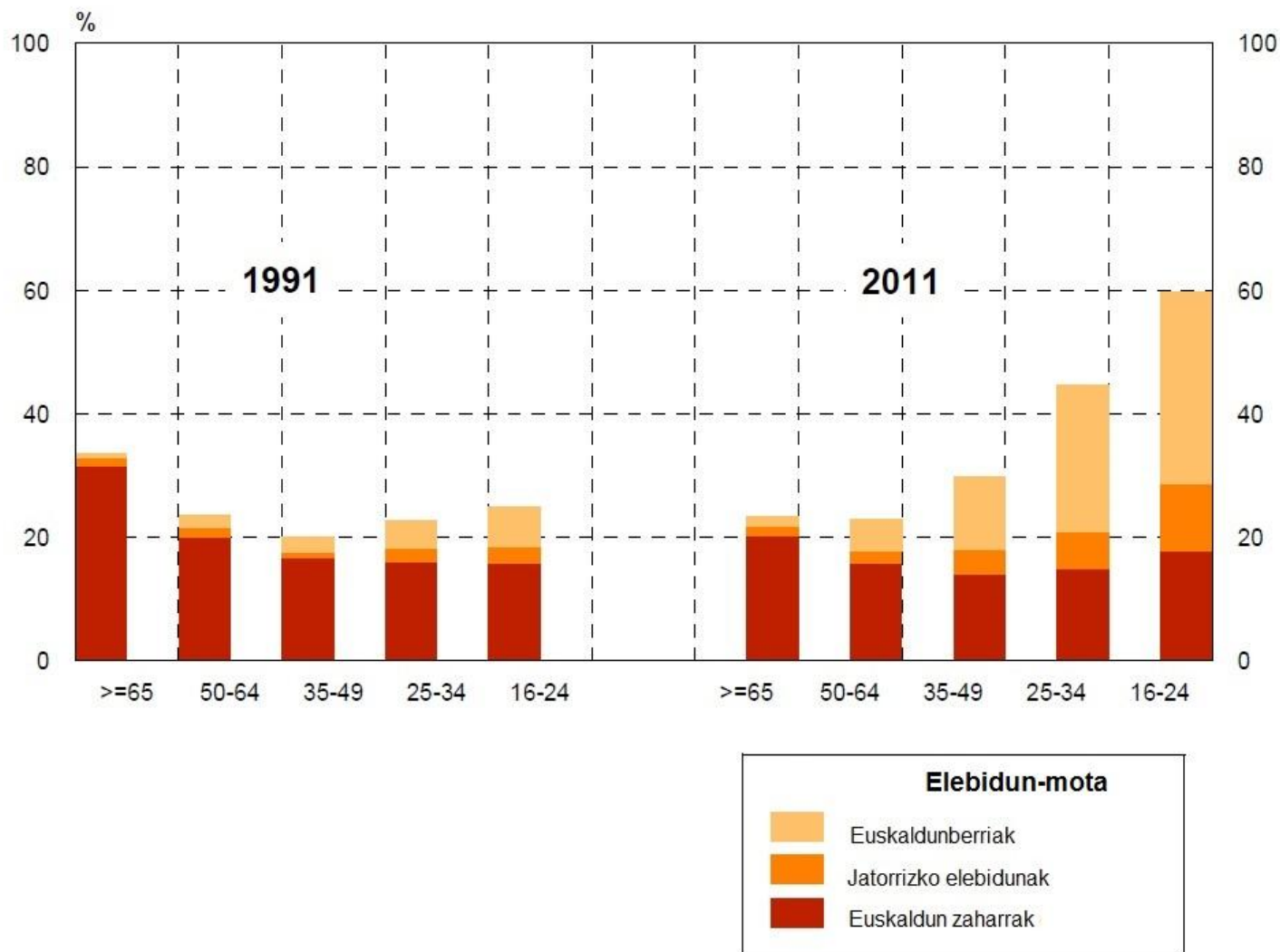
(a) Gaitasuna: euskeraz jakitea

1981	Gaur (Eusko Jaurlaritza 2014)
431.000 hiztun (%22)	749,182 hiztun (%36,4)

16 urte eta gazteagoen artean %75 euskal hiztun dira.

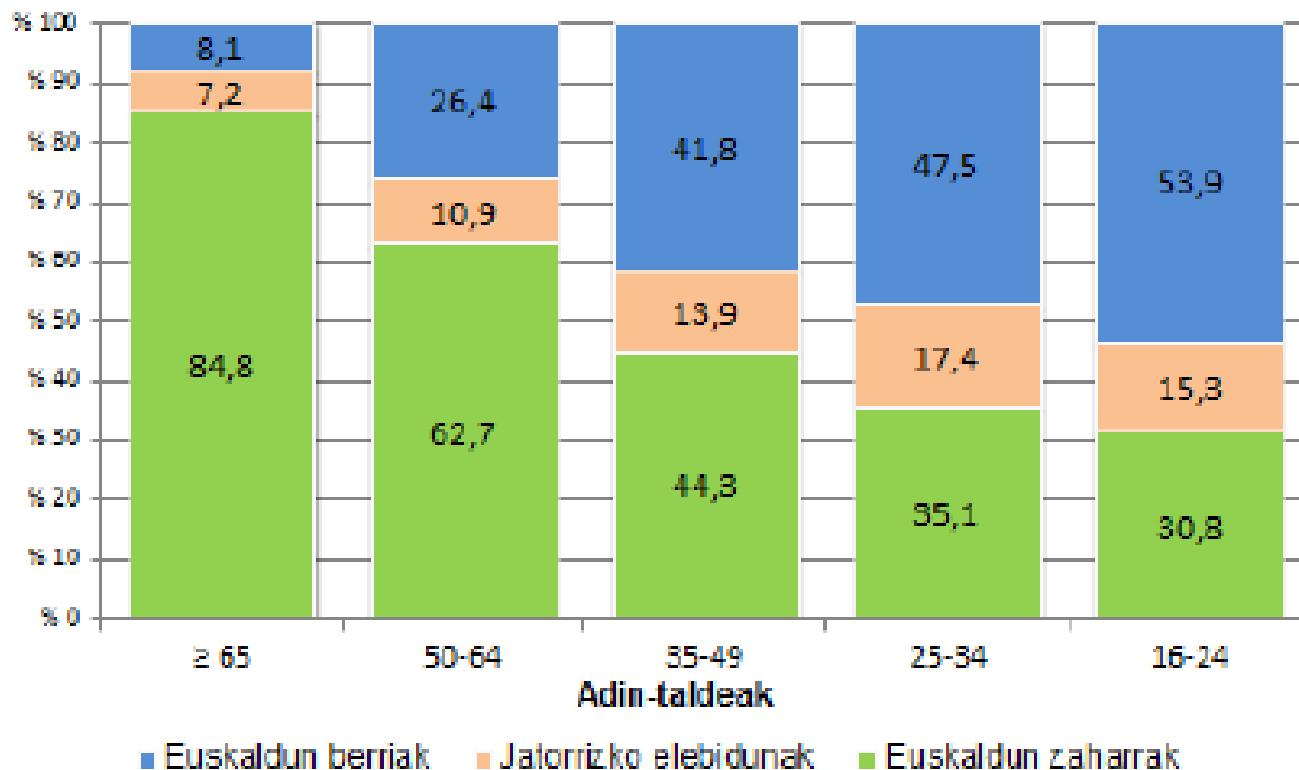
Azken 25 urteetan euskarak 300.000 euskal hiztun irabazi ditu (“hiztun berriak”), eta **200.000 hiztun eskolaren bidez** izan dira.

Euskaldun zaharren, jatorrizko elebidunen eta euskaldun berrien bilakaera. adinaren arabera (EAEn. 1991-2011)

Iturria: V. Inkesta Soziolinguistikoa –Laburpena (Eusko Jaurlaritza 2012)

Euskaldunak lehen hizkuntzaren eta adinaren arabera EAE, 2016 (%)

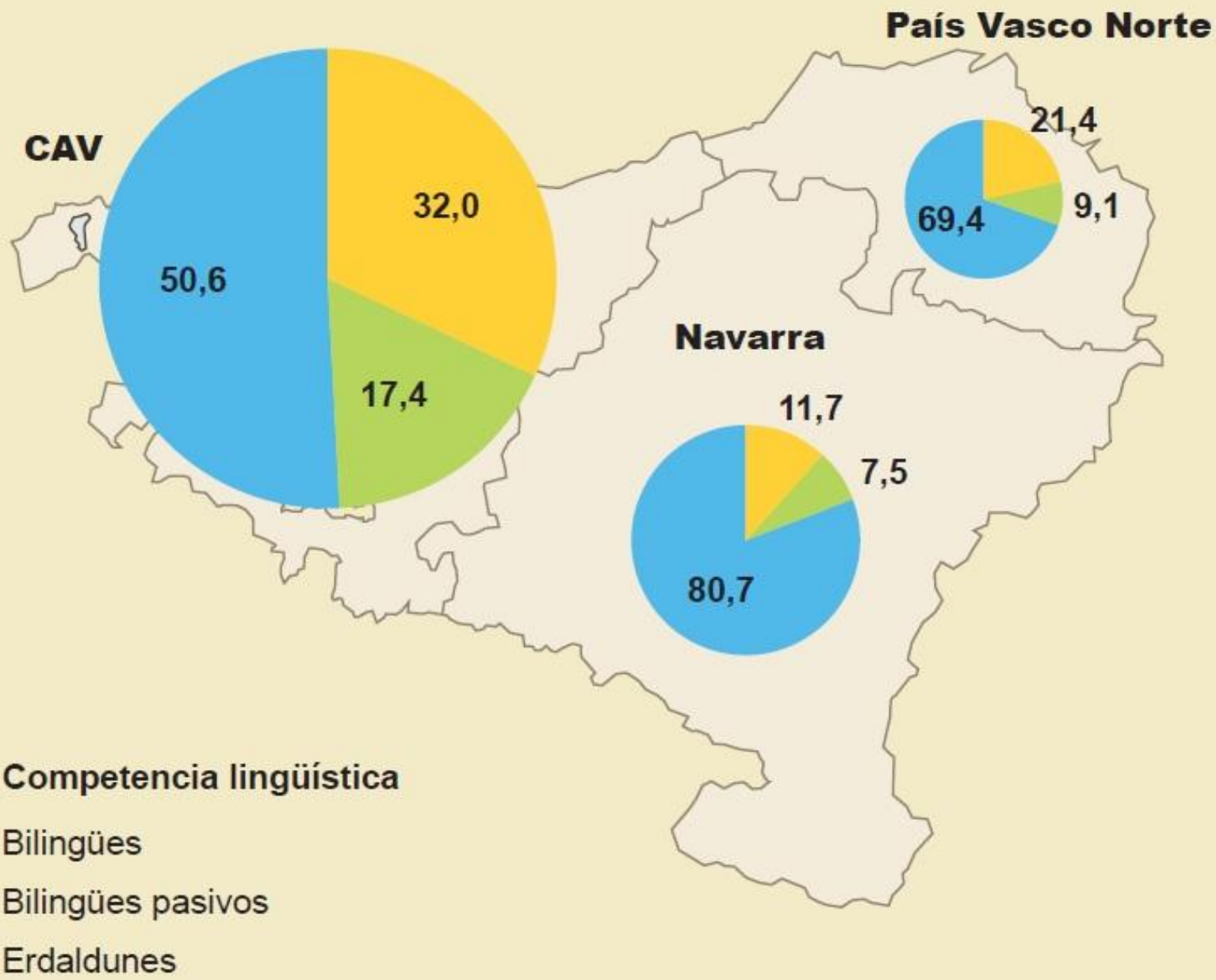

Iturria: VI. Inkesta Soziolinguistikoa, 2016

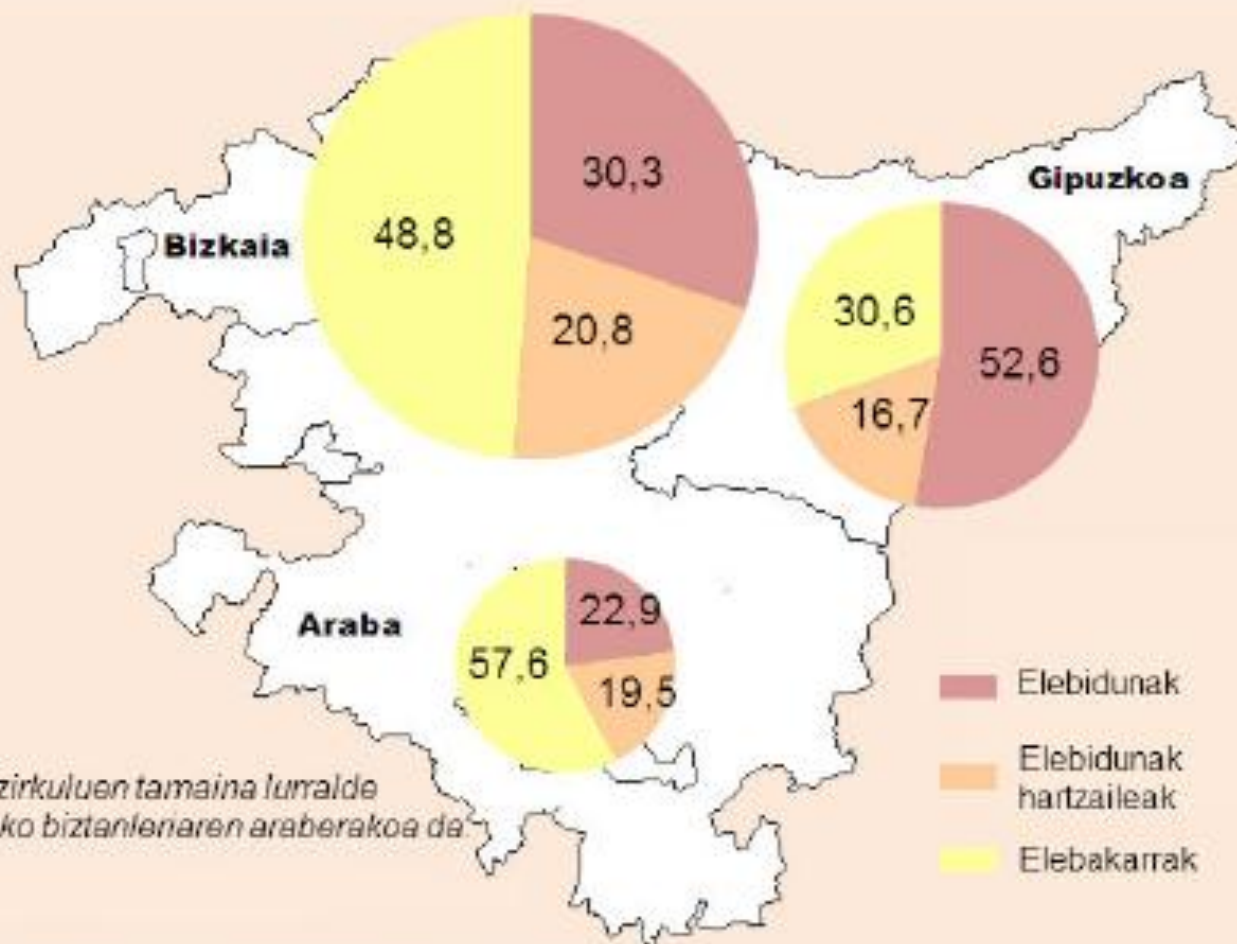

Gaur (2016), 50 urtetatik beherako (16+) euskaldunen **erdiak** etxetik kanpo ikasi du (vs. 1991: %15k)

Figura 2. Competencia lingüística por territorios. País Vasco, 2011 (%)

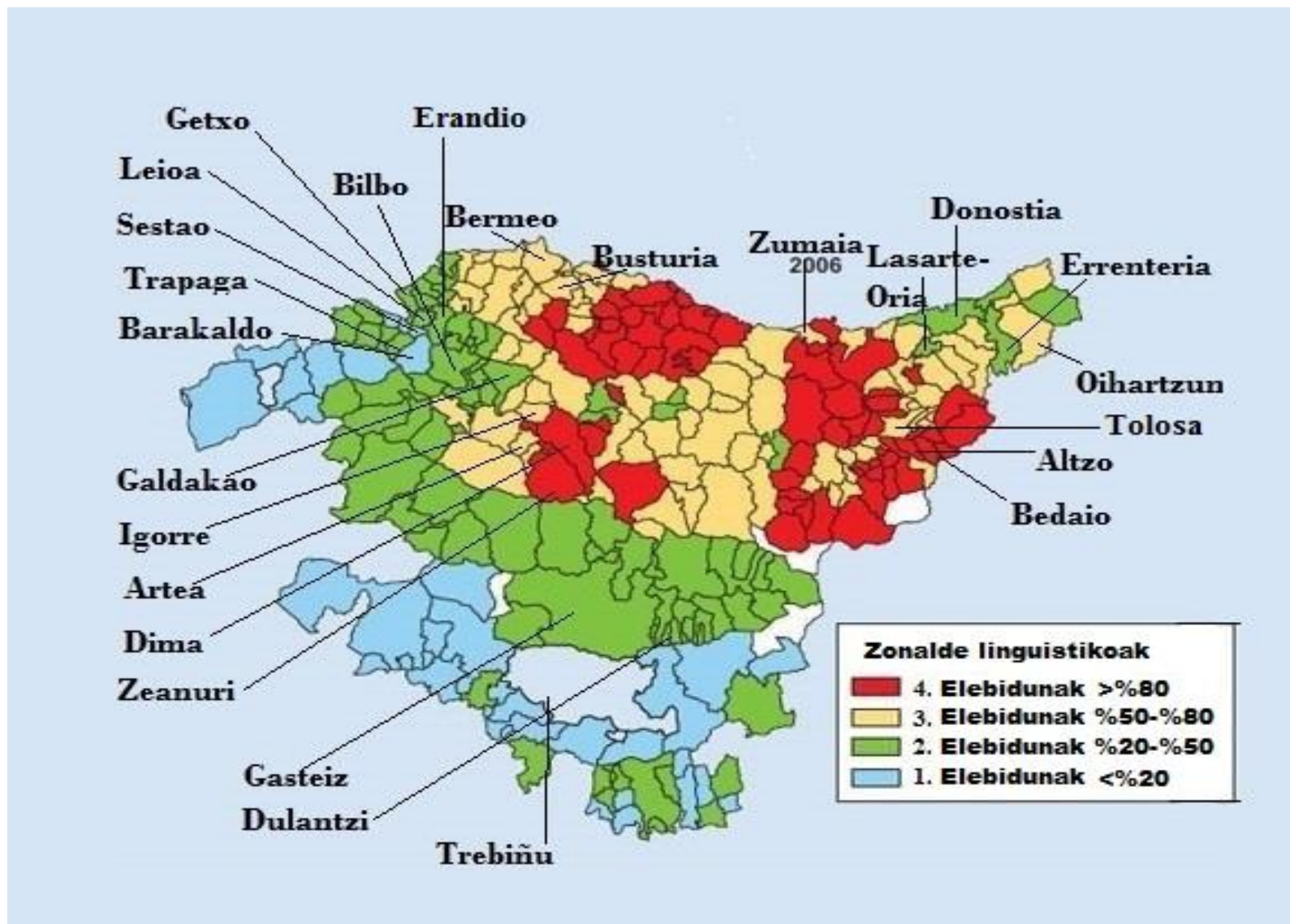
12. irudia. Hizkuntza-gaitasuna lurraldearen arabera. EAE, 2011 (%)

Oharra: zirkuluen tamaina lurralde bakoitzeko biztanleriaren arabera da.

Iturria: Biztanleriaren eta Etxebizitzaren Zentsua, 2011

Zonalde linguistikoak (EUSTAT 2013)

Non gaude? Gure argazkia

(b) Irakasleen euskara gaitasuna

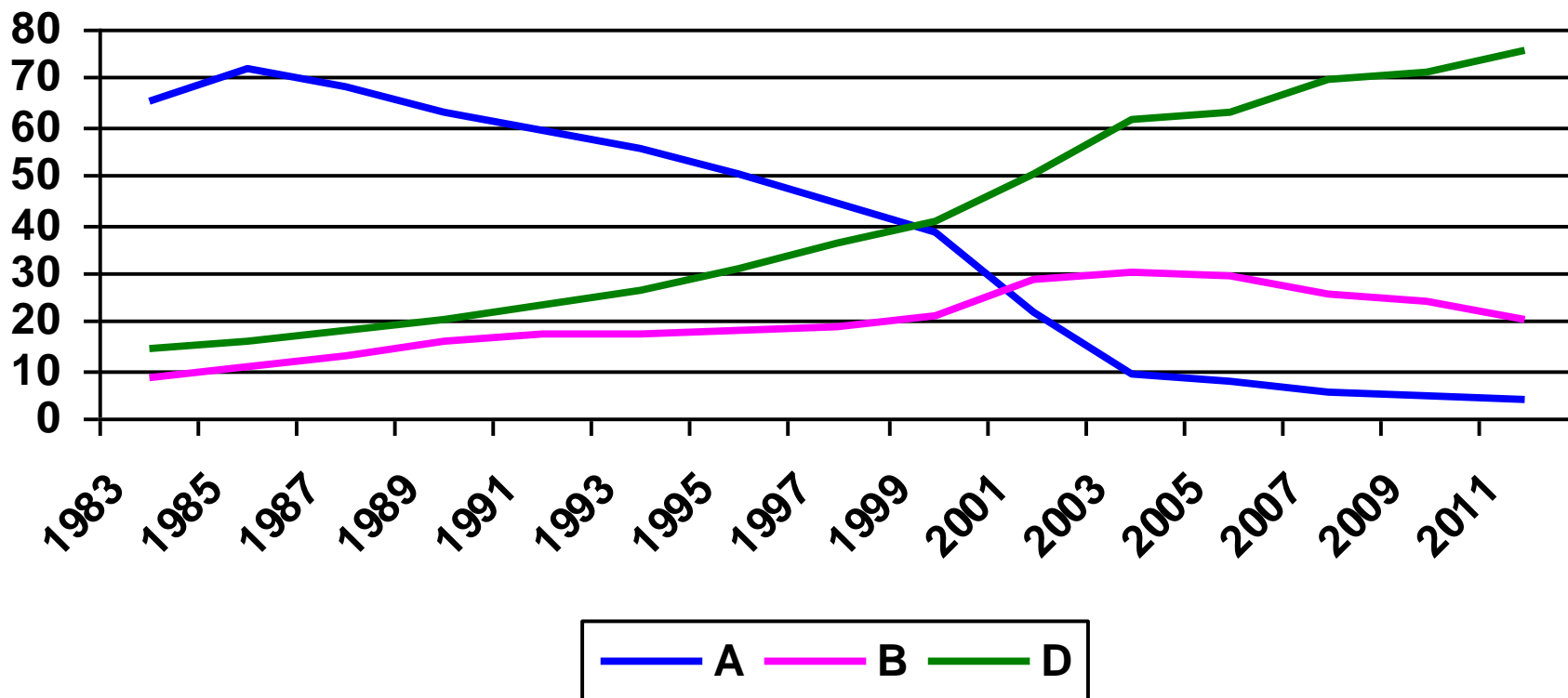
1968: %5 gai zen euskeraz eskolak emateko

2016: %80k+ C1 maila ziurtatuta dute

Non gaude? Gure argazkia

(c) Matrikulazio datuak

EAEko Haur Hezkuntzako matrikulazio datuak, hizkuntza ereduak (EUSTAT 2012)

2015-16 ikasturteko matrikulazioak EAEn

		A	B	D	X	TOTALAK
HH	Totalak	2.863	17.101	72.136	501	92.601
	%	3,09	18,47	77,30	0,54	
LH	Totalak	6.102	29.128	91.994	869	128.093
	%	4,76	22,74	71,82	0,68	
DBH	Totalak	7.618	20.502	51.177	495	79.792
	%	9,55	25,69	64,14	0,62	
Denak	Totalak	82.624	68.504	242.855	2.073	396.056
	%	20,86	17,30	61,32	0,52	

Ia %80, B edo D ereduetan

Iturria: Eusko Jaurlaritza

2015-16 ikasturteko matrikulazioak Araban

		A	B	D	X	TOTALAK
HH	Totalak	490	5.223	9.389	0	15.102
	%	3,24	34,58	62,17		
LH	Totalak	1.306	7.906	10.358	0	19.570
	%	6,67	40,40	52,93		
DBH	Totalak	2.256	4.048	5.677	0	11.981
	%	18,83	33,79	47,38		
Denak	Totalak	16.317	17.342	28.441	0	62.100
	%	26,28	27,93	45,80		

la %75, B edo D ereduetan

(Iturria: Eusko Jaurlaritza)

Iturria: Eusko Jaurlaritza

Non gaude? Gure argazkia

(d) Emaidzak

Hizkuntza ofizialetan:

- D ereduan: emaitza onak bi hizkuntzetan (bai euskaraz, bai gaztelaniaz)
- B ereduak ez du euskararen gaitasuna ziurtatzen; gaztelaniaz ondo.
- A ereduak: gaitasun eskasa euskaraz.

Arrakasta akademikoa: antzekoa 3 ereduetan.

Ingelesa: D ereduan oro har hobeto baina metodologia nolakoa den.

Gaur emaitza onak kolokan???

Azken diagnosi proben emaitzak (ISEI-IVEIkoak), azken PISA...

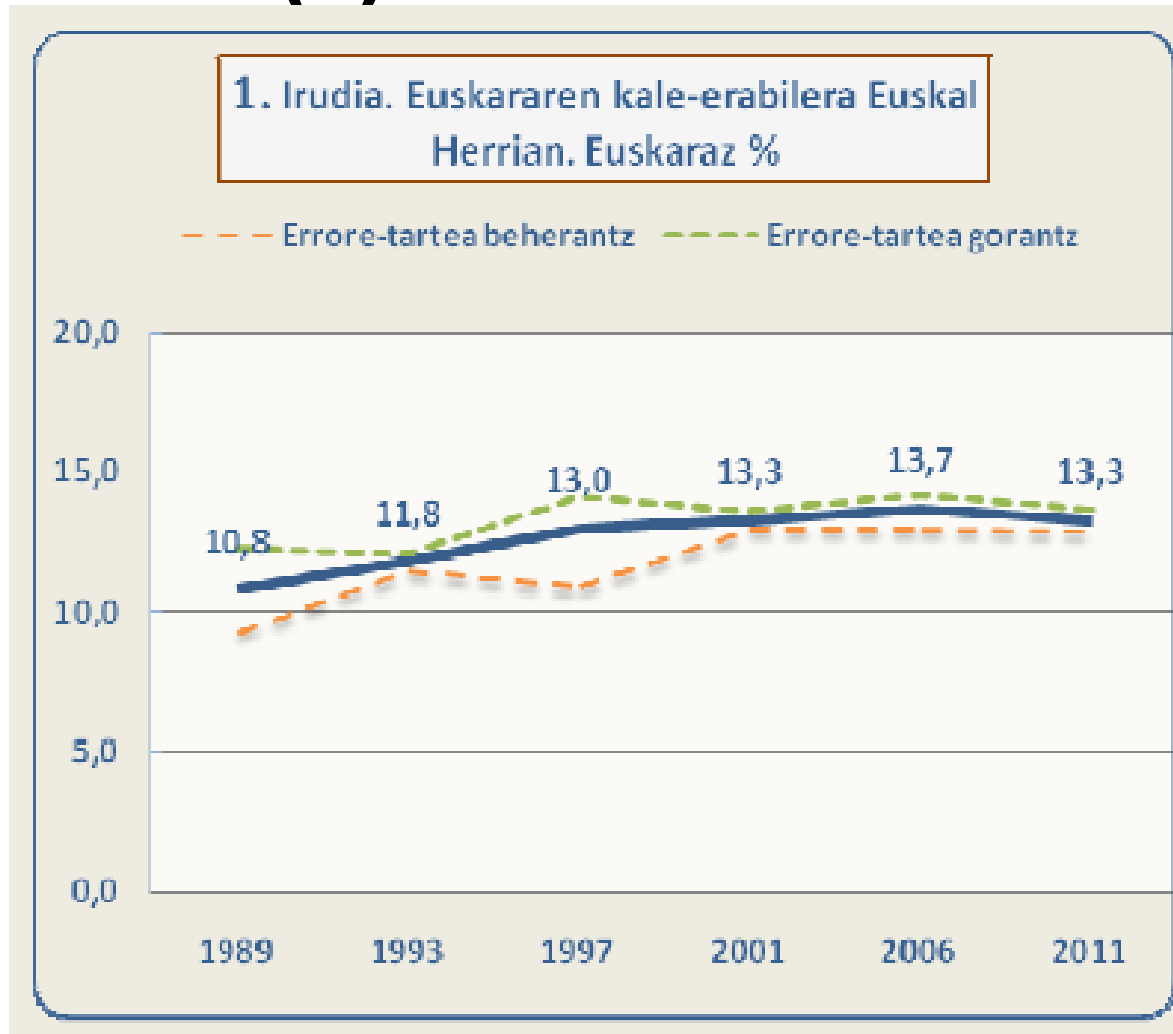
Nola irakurri, nola interpretatu? Zergatik aldaketa? Errelajatu egin gara? Ez dugu aurrerapen didaktikorik jarraitu egiten? Proben arazoa al da?

Eskolaren lana **gero eta konplexuagoa** da, **gero eta ambiziosoagoa**, eta...

behar dugunaren diagnostiko argi badugu, baliabideak jartzen ari gara? Komunitatearen lehentasunak aldatu dira?

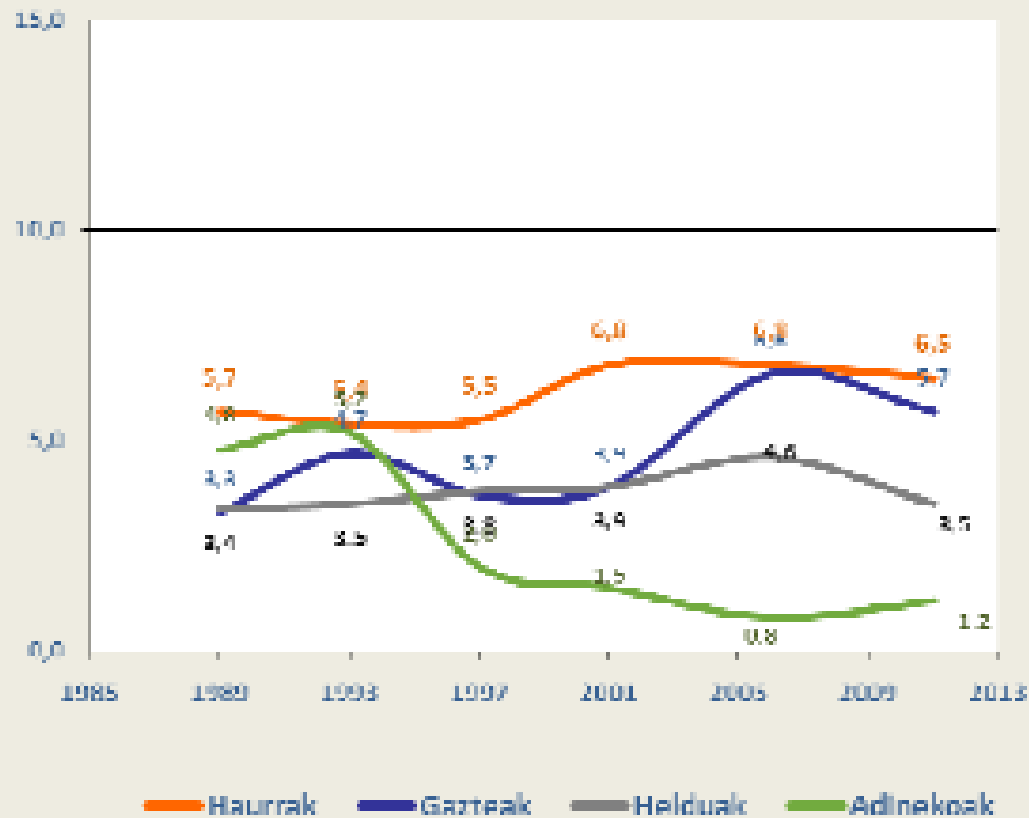
Non gaude? Gure argazkia

(e) Erabilera

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, Kale neurketa 2011

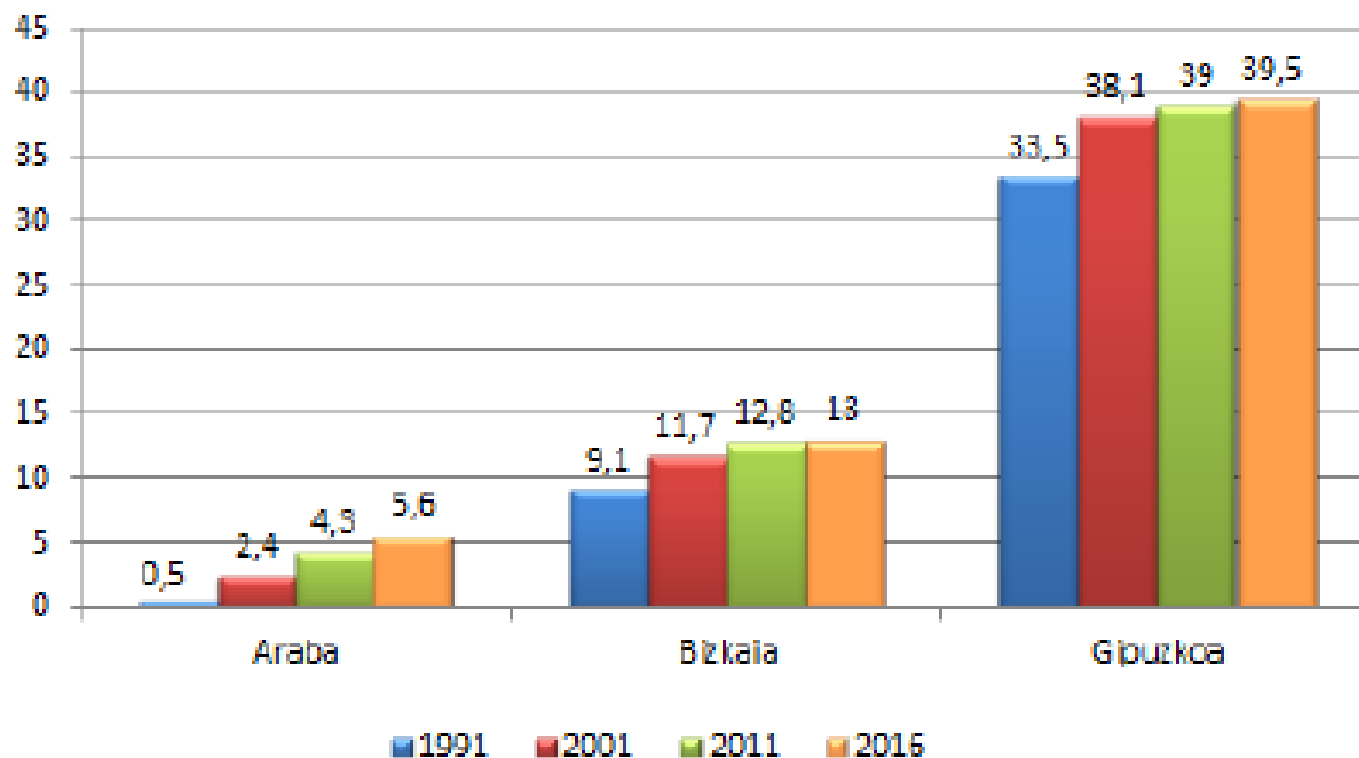
14. irudia. Adin-taldeen araberako bilakaera 1989-2011.
ARABA

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, Kale neurketa 2011

Erabilera Araban: azken datuen arabera, aurrerapena egon den lurralde bakarra

Euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen dutenen bilakaera lurraldearen arabera. EAE, 1991-2016 (%)

Nora goaz? Proiekzioa 2026

(“Eta hemendik aurrera zer?”. Eusko Jaurlaritza 2015)

Gaitasuna:

- %45,2 euskaldunak, %17 euskaldun pasiboak, %37,8 erdaldun
- -20 urte: 90+ euskaldunak
- -40 urte: 80+ euskaldunak

Euskaldunen profila:

- Gaztelaniaz hobeto moldatzen diren elebidunak;
- Ulermen gaitasuna bikaina dute baina, askok, ekoizpen abileziak mugatuak.
- “Hiritartu”egin da euskal hiztunen komunitatea.

+ Kontuan hartzeko aldaketa demografikoak:

- 100.000 pertsona baina gutxiago
- Jaiotze-tasak behera => eskoletan ume gutxiago

Lortu dena / ez dena: ikasitakoa eta galderak

- Eskolari esker euskaldunen kopurua nola igo den ikusita, Hezkuntzaren lana arrakastatsua izan da oso.
- Euskal gizartearen apostua da: gurasoak, irakasleak, euskalgintza, EJ.
- Euskal hiztunen profila aldatu da + profil anitzak.
- Euskara ikastea → euskaldun sentitu, euskaldun aktibo bihurtu?
- Azken emaitzen irakurketa???

Euskararen biziberritzea eskolan. Mintzagaiak:

- **Euskal hiztun berriak.**
- **Ideologiak eta jarrerak.**
- **Gaurko eskola, eskola
konplexua**
- **Eskolako erronkak eta aurrera
egiteko elementu klabeak**

1. HIZTUN BERRIAK

Euskal hiztun berriak:
esperientziak, jarrerak
eta identitateak

BizkaiLab

Ane Ortega
Estibaliz Amorrortu
Jone Goirigolzarri
Jacqueline Urla

Hiztun berriak
dira:

- etxetik kanpo euskara ikasi dutenak

Subjetuak:

- 18-55 urte
- Euskara maila aurreratua

Gaurko hitzaldian:

- a) Euskal hiztun berriak: hainbat profil ezberdin

- b) Eskolan ikasitako hiztun berrien esperientzietan eragina duten faktoreak

Eunate

Eunatek 21 urte ditu eta Zeanurin bizi da. Gurasoek ez dute euskaraz hitz egiten, baina seme-alabek euskara ondo ikas zezaten hain justu joan ziren Arratiara bizitzera. Eskolan, kalean eta auzokoekin ikasi zuen euskara, bereziki “bigarren aitita-amamatzat” duen adineko bikote batekin. Lagun-taldearekin dena egiten du euskaraz eta euskaraz erdaraz baino hobeto moldatzen dela uste du; are gehiago, bere ibilbidea azaltzeko orduan, bere burua *euskaldun zahartzat* duela dio. Arratiako euskaraz mintzatzen da, lagunen eta auzokoen moduan; batua estandarra idazteko baino ez du erabiltzen. Neurri handi batean, Eunate euskaraz bizi da eta inork ez luke alderik ikusiko beraren eta euskara etxean ikasi duten lagunen artean. Euskararekin estu lotutako identitatea du eta ezin du imaginatu bere bizitza euskararik gabe. Beraren hitzetan, beste pertsona bat izango litzateke.

Eunate (22 urte, Zeanurikoa)

- Gurasoen euskararekiko aldeko jarrera.
- Eskolan, kalean eta auzokoekin ikasita.
- Euskaraz, gaztelaniaz baino hobeto moldatzen da.
- Lagunekin euskaraz beti.
- Neurri handi baten euskaraz bizi da.
- Bere burua *euskaldun zahartzat*.
- Bizkaieraz egiten du, Arratiako aldaeraz; batua, idazteko.
- Bere identitatea euskararekin lotzen du. Ezin du imajinatu bere bizitza euskararen gabe: “pertsona ezberdina” izango litzateke.
- Bertokoek diotena: “gu bezalakoa da”; “guk bezala hitz egiten du”

Eunate bezalako hiztunen ezaugarriak:

- testuinguru oso euskaldunean bizi
- Ikaste prozesua: eskola + kalea
- gaitasun oso ona eta aberatsa
- ahozko hizkuntza bikaina
- lekuan lekuko aldaera: bere behar pragmatiko guztietarako baliabide linguistiko ditu euskaraz
- asko erabiltzen du; ia ia euskaraz bizi
- identitatea, atxikimendua

Urko

Urkok 22 urte ditu eta Lehen Hezkuntzako Gradua ari da ikasten. Ezkerraldean bizi da eta unibertsitate aurreko ikasketa guztiak B ereduan egin zituen. Iritzi eskasa du bere euskaraz. Graduan badira euskara etxean ikasi eta oso inguru euskaldunetan bizi direnak; haiekin konparatzen da eta aitortzen du batzuetan ez diela ulertzen. Zorionez, lagunak egin ditu haien artean eta hobetzen ari da. Kontua da orain arte inoiz ez duela izan harremanik “euskaldun zaharrekin”. Batzutan barre egiten diote, baina modu onean; asko laguntzen diote. “Lekuren bateko” euskaran mintzatzea gustatuko litzaioke, berdin dio nongoan, kontua da “hain *batuo*” ez ematea. Eta errazago egin nahi luke berba. Badaki asko falta duela. Eskolako lagun guztiek dakite euskaraz, baina inoiz ez dute euskaraz egin haien artean. Baten batek eginez gero, beti egongo da besteren bat esango duena “¡Qué haces, tío! ¡Que estamos en Trapagaran!”. Eta egia esan, Trapagaranen arraroa da. Euskal herritartzat du bere burua eta euskara bere identitatearen berezko ezaugarria dela uste du. Eta maisua izango denez, konturatu da zein garrantzitsua den hizkuntza ondo jakitea. Bere eguneroko bizimodutik urrun dago ordea. Frustazioz bizi du hori guztia.

Urko (22 urte, Trapagaranekoa)

- Bilbo Handiko ezker aldekoa. Eskola osoa B ereduan.
- Lehen Hezkuntza gradua ikasten ari da. Hor “euskaldun zahar asko” ezagutu ditu eta lagunak egin ditu.
- “Lekufren bateko” euskararen mintzatzea gustatuko litzaioke, “hain *batuo*” ez ematea.
- Unibertsitateaz aparte, ez du euskara erabiltzen; eskolako koadrilarekin, gaztelaniaz.
- Euskera garrantzitsua da bere identitatean baina euskaratik urrun sentitzen du. Askok falta zaio.
- Frustrazioz bizi du.

Urko bezalako hiztunen ezaugarriak:

- Testuinguru oso erdaldunean bizi
- Ikaste prozesua: eskola bakarrik
- Erabilera oso gutxi, ia-ia eremu akademikoetan bakarrik
- “Falta zaidanaren diskurtsoa”: gaitasun “mugatua” (nahiz eta maila aurreratua eduki), batuaz bakarrik...
- Atxikimendua, identitatea
- Frustrazioa, “inbidia”

Idoia

Idoia Getxon bizi da, biztanleriaren %27,7 euskalduna den herrian. Getxok belaunez-belauneko euskararen transmisioan eta erabileran atzerakada nabarmena bizi izan zuen gerra osteko garaian. Horren adibide da Idoiaren familia: aitaren eta amaren aldeko aitita-amamak euskaldunak ziran, bere gurasoak, osterak, ez. Berak eta bere lehengusu-lehengusin denek euskara eskolan ikasi dute. Garai batean herri administrazioan lan egin zuen Idoiak. Bertan, lankideekin euskaraz hitz egiteko aukera izan zuen. Dena dela, bere euskara erabilera nahiko murrizta zen kontzienteki euskara erabiltzeko erabakia hartu zuen arte. Orain Idoia hilabetean behin gai ezberdinen inguruan euskaraz eztabaidatzeko talde baten parte da, eta era berean, herrian euskaraz antolatzen diren hainbat ekintzatan ere parte hartzen du. Euskaraz gehiago hitz egiteko erabakia hartu zuenetik hainbat estrategia martxan jarri ditu eta lortu du gutxika gutxika euskara gehiago erabiltzea. Egia da institutuko lagunekin ez duela harreman-hizkuntza aldatu (denak euskaldunak diren arren beraien artean beti gaztelaniaz hitz egiten dute); hala ere, harreman berriak euskaraz eraiki ditu, harreman kideak euskaldunak diren kasuetan. Bere burua euskaldunberrizat badu ere, horren arrazoia ikasi duen euskararen izaera akademikoa dela dio, euskara maila pertsonalagoan ez duelako erabili. Dena dela, bere euskararekin gero eta gusturago sentitzen dela aitortzen du eta euskaldunberri etiketa gainditu daitekeela sinisten du. Etiketa gainditzeko “prozesuan” dagoela dio. Bere bizitza ezin du euskara gabe imaginatu; bere identitatearen parte da. Aldi berean, Idoia bere etorkizunarekiko eta euskararen etorkizunarekiko baikorra da.

Idoia (24 urte, Algorta, Getxo)

- Aitite-amama euskaldunak; bere belaunaldiko guztiak eskolan euskaldundu dira.
- Lehen erabilera gutxi baina lanean euskeraz erabiltzen zuen.
- Kontzientzia hartu zuen eta orain aukera guztiak aprobetxatzen ditu eta euskara erabiltzeko estrategiak martxan jarri ditu. Oso jarrera proaktiboa du.
- Orain euskera asko erabiltzen du. Eskolako lagunekin ez du hizkuntza aldatu (ohitura gaztelaniaz) baina lagun berriekin harremana euskaraz ezarri du.
- “Euskaldunberrizat” du bere burua, eskolan ikasi duelako eta bere euskera “akademikoa” delako, baina etiketa hori gainditzeko bidean dago. Gainditzea posiblea dela uste du.
- Gaitasuna gero eta hobeago du, egoera guztietan ondo konpontzeko
- Bere identitatea euskararekin lotuta dago; euskara barik ezin du bere burua imajinatu

Idoia bezalako hiztunen ezaugarriak:

- Testuinguru ez mesedegarrian bizi
- Ikaste prozesua: eskolan
- Lehen: erabilera gutxi
- Kontzientzia hartu / jarrera oso proaktiboa
- Barneko motibazioa
- => erabilera gero eta gehiago
- gaitasun akademikoa -> + kalekoa
- autokontzeptu gero eta hobea

Eskolan ikasitako hiztun berrien esperientzietan eragina duten faktoreak

- **Erabiltzeko aukerak:** testuinguru soziolinguistikoa eta sareak
- Ikaste prozesua: eskolan bakarrik?, “kalean” ere?

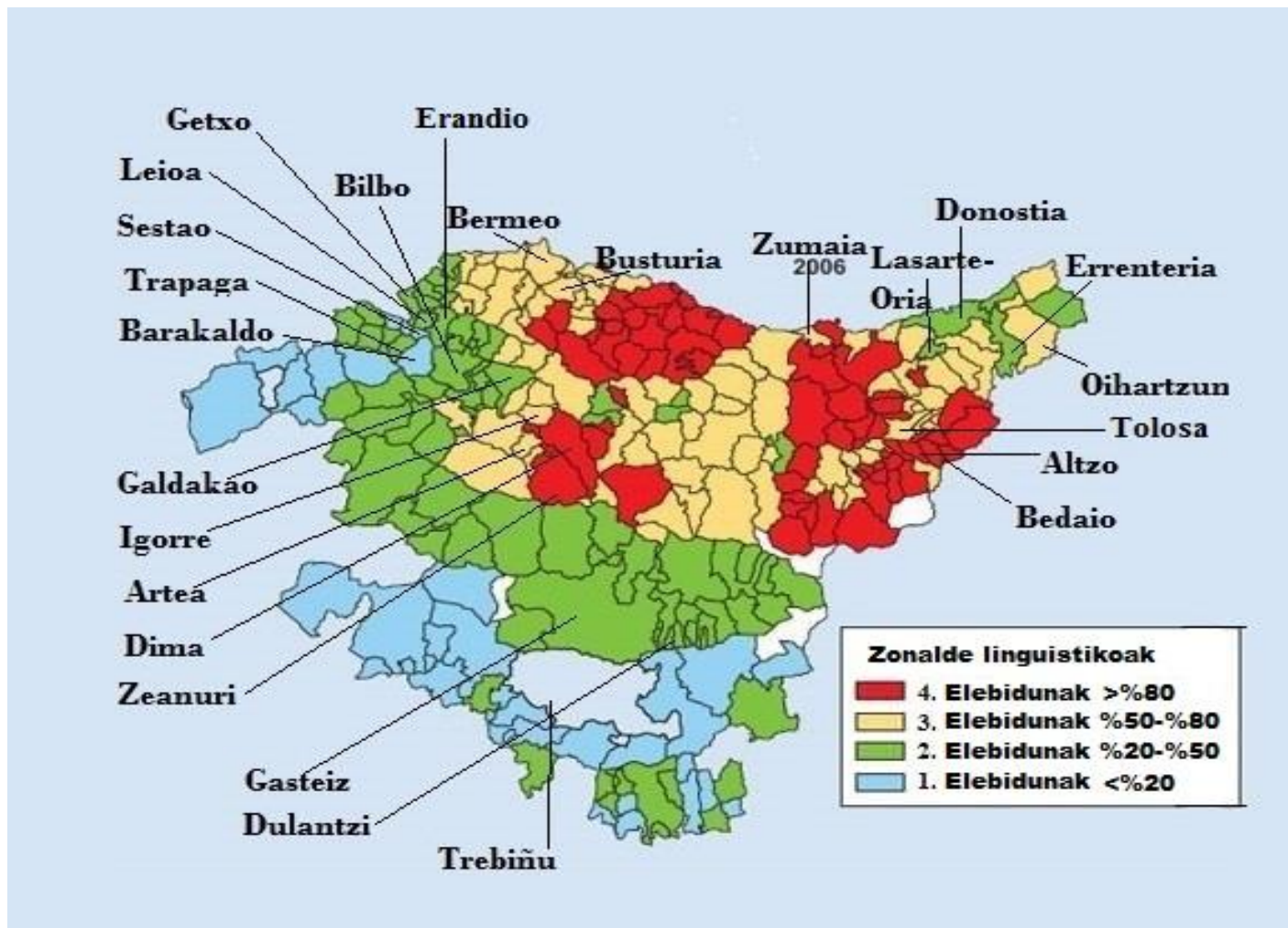

- **Gaitasuna:** maila eta nolako gaitasuna (“nolako euskaraz egiten dut?”)
 - Maila oro har
 - Ahozko jarriotasuna
 - Erregistro aldarkortasuna
 - Lekuan lekuko aldaera
- **Jarrerak:** euskararekiko atxikimendua, kontzientzia, jarrera proaktiboa/erreaktiboa

==> Autokontzeptua: benetako euskalduna sentitzea, euskal hiztun “legitimoa” sentitzea.

Zonalde linguistikoak (EUSTAT 2013)

Araba? Gasteiz?: testuinguru «oztopotzailea»: euskaldunen kopurua + zelako euskaldunak? + Sarerik?

Gaitasuna: “*Zenbateraino zaude gustura zure euskara mailarekin?*”

Emaitzak (18-26 adin tartekoak)

Balorazioak	%
Oso gustora	22,7
Nahikoa gustora	54,9
Ez oso gustora	18,9
Batere gustora ez	3,5

Erabilera: Euskara erabiltzeko faktore oztopotzaileak gazteen ikuspegitik

Emaitzak (18-26 adin tartekoak)

(Galdera hau gutxi erabiltzen dutenei bakarrik egin zitzaien)

Zer dela eta erabiltzen duzu gutxi euskara?	%
Gaztelaniaz hitz egiteko ohitura dudalako	97,2
Inguruan ez delako hitz egiten	93,7
Ezagutzen ditudan euskaldunek ez didatelako egiten	56,6
Erraztasun faltagatik	37,1
Kaleko euskara kolokiala ez daukadalako	32,3
Batua bakarrik dakidalako	29,5
Niretzat euskara ez delako hain inportantea	15,4

Erabilera: Euskara erabiltzeko faktore mesedegarriak gazteen ikuspegitik

Emaitzak (18-26 adin tartekoak)

(Galdera hau euskaraz asko edo gaztelaniaz beste gutxienez egiten dutenei bakarrik egin zitzaien)

Zer dela eta erabiltzen duzu asko euskara?	%
Bizi zaren herriko hizkera menperatzen duzulako	82,1
Euskaraz egiteko aukera guztiak aprobetxatzen dituzulako edo aukera horiek nahita bilatzen dituzulako	76
Euskaraz hitz egiteko erraztasuna daukazulako edo euskara maila ona duzulako	70,4
Zure eguneroko harremanetan euskara asko erabiltzen delako	69,3
Bizi zaren herrian euskara asko hitz egiten delako	46,3

Hiztun aktiko bihurtzea: Erabiltzeko «saltoa» egiteko beharra

Euskera jakitea, euskaraz egiteko gai izatea, ez da nahikoa hiztun aktibo bihurtzeko eta euskarekiko atxikimendua lortzeko.

Gure datuetan eta gazteei dagozkien aldaketak kontuan harturik:

- Jarduera berri bat hastean (kirola, eskautak...)
- Koadrila berri baten sartzean
- “Kontzientzia hartu nintzenean”

Mudantza edo «saltoa» emateko klabeak

- Harreman sozialak
- Alderdi emozionala
 - Kontzientzia

+ Gaitasun “onean” oinarrituta

Ondorioak eskolerako...

batez ere Gasteiz bezalako testuinguruetan

1. Orohar, Eskolan zerbait aldatu beharko genuke?

- Ahozkotasuna landu
- Benetako ikuspegi komunikatiboa

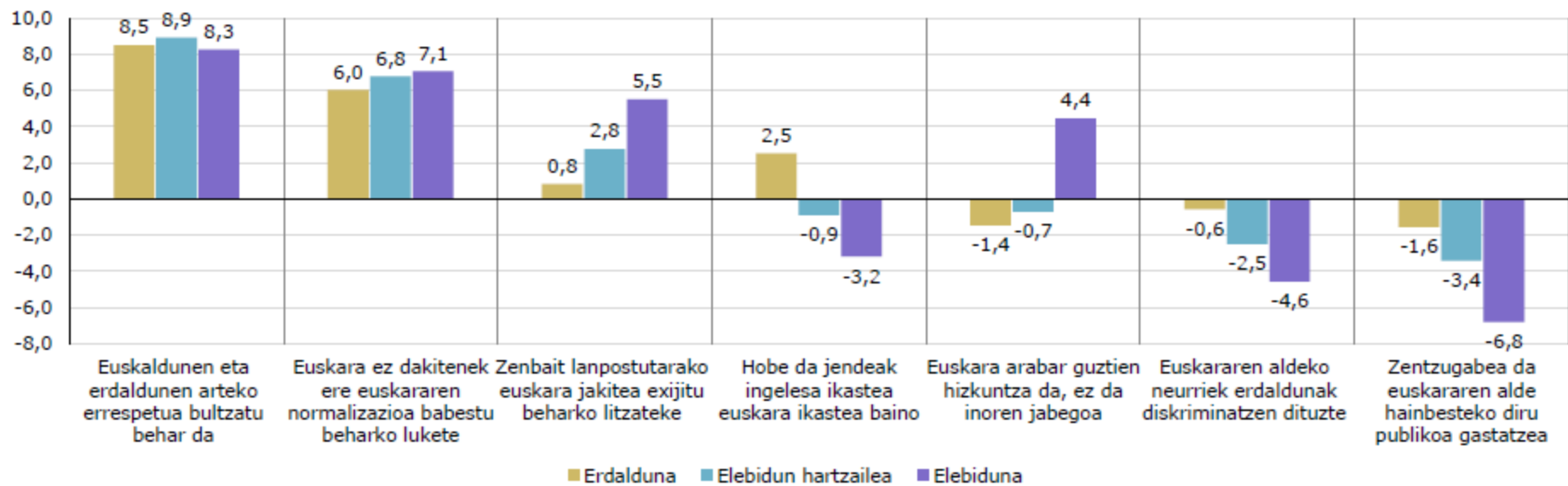
2. Eskola ez da nahikoa: sozializazio espazio

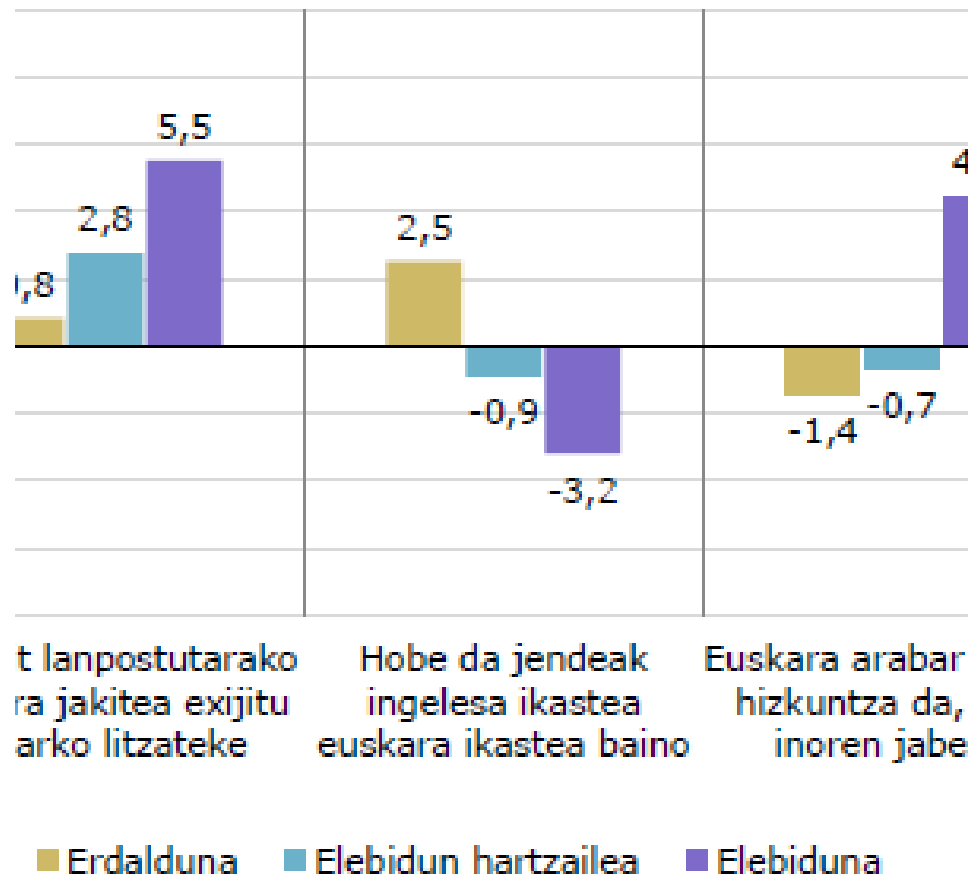
berriak: aialdiarekin lotuta, emozioekin lotuta, harreman sozialetan oinarrituta

- «Euskara = eskola» irudia apurtu
- Euskarekiko harreman emozionala eta atxikimendua
- Erabiltzeko aukerak
- Harreman eta erabilera ohiturak euskaraz «ere»
- Erregistro informala, lagun artekoa

2. IDEOLOGIAK eta JARRERAK: hainbat ideia orokortzen ari dira... aho biko ezpatak?

- Euskara – eskola lotura. Euskara ez da “guaya”
- Bi hizkuntzen ideologia: bi hizkuntzak berdin
- Gero eta hizkuntza gehiago, hobeto.
- Umetan ez bada ikasten, euskara ikastea oso zaila da.
- «Arrosa koloreko etorkizuna»
- Inposaketaren ideia. «Konbentzitu bai, inposatu ez.

ESKERRIK ASKO

BAM

Begoñako Andra Mari

IRAKASLEEN UNIBERTSITATE ESKOLA
ESCUELA UNIVERSITARIA DE MAGISTERIO

eman ta zabal zazu

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

Munduko Hizkuntza Ondarearen
UNESCO Katedra

Cátedra UNESCO
de Patrimonio Lingüístico Mundial

UNESCO Chair
on World Language Heritage

